

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДЕЯКИХ ТУРЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЙ НА ПОЗНАЧЕННЯ РИС ХАРАКТЕРУ ЛЮДИНИ

Кердівар Наталя Іванівна,

кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри слов'янського мовознавства
Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
ORCID ID: 0000-0001-8179-1972

Турбарова Надія Казимирівна,

викладач кафедри слов'янського мовознавства
Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
ORCID ID: 0000-0002-5924-4902

У статті розглянуто питання мовної картини світу в турецькій та українській культурах на прикладі паремій. Зібрано деякі фразеологічні вирази із компонентами, що пов'язані з людиною, зокрема її побутом, рисами характеру, родинними стосунками; досліджено семантичні особливості цих виразів у турецькій і українській мовах. Авторами було встановлено сутність національно-культурної специфіки прислів'їв в обох мовах, вплив екстралінгвістичних та етнографічних чинників на переклад цих фразеологізмів на мову реципієнта.

Дібрано й описано способи перекладу із урахуванням плану змісту культурно-маркованих одиниць, позамовних факторів та моделей концептуальних метафор, наявних в українській та турецькій мовах, зокрема: повний аналог, безеквівалентні та такі, що мають подібності за семантикою, проте утворені на різних метафоричних моделях.

У процесі дослідження було проведено порівняльний аналіз турецьких та українських фразеологічних одиниць; виявлено прислів'я та фразеологічні одиниці з компонентами «родина», «кохання», «побут», «виховання», «духовність»; описано комунікативні ситуації, у яких використовуються ці мовні одиниці та особливості їх перекладу.

У статті було використано такі методи: описовий, метод семантичного тлумачення, порівняльний та зіставний методи.

Результати проведеного аналізу дали можливість зробити висновок, що в турецькій і українській мовах є фразеологічні одиниці, які збігаються за своєю внутрішньою формою та експресивним забарвленням. Це ті паремії, що пов'язані з оцінкою рис характеру людини або із родинними й міжособистісними стосунками. Окрім того, в процесі аналізу виділили спільні та відмінні риси фразем в обох мовах, зокрема, визначили, що спільними для них є паремії, які упорядковують соціокультурні, виховні, та навчальні аспекти. Відмінності спостерігаються в тих прислів'ях та фразеологічних одиницях, що мають наповнення релігійного характеру та які репрезентують морально-духовні якості особистості, світоглядні концепції своєрідні для обох культур.

Ключові слова: паремії, фразеологічна одиниця, порівняльний аналіз, комунікативна ситуація, національно-культурний компонент.

Kerdivar Natalia, Turbarova Nadiia. Comparative analysis of some Turkish and Ukrainian proverbs for determining human character traits

The article delves into the problem of the linguistic picture of the world in Turkish and Ukrainian cultures, using proverbs as a case study. It compiles phraseological expressions that incorporate aspects related to individuals, encompassing their everyday life, character traits, and family relationships. This study thoroughly examines the semantic nuances of these expressions within the Turkish and Ukrainian contexts. The authors elucidate the national and cultural distinctiveness of proverbs in both languages, considering the impact of extralinguistic and ethnographic factors on the translation of these phraseological units and the recipient's language.

The article proceeds to select and expound upon various translation methods, taking into account the content structure of culturally significant units, extralinguistic factors, and the conceptual metaphors in Ukrainian and Turkish. These methods encompass full analogues, non-equivalent translations, and those that share semantic similarities but rely on disparate metaphorical frameworks.

Throughout the study, a comparative analysis is conducted on Turkish and Ukrainian phraseological units, with a focus on proverbs and phraseological units that feature components related to "family", "love", "life", "education", and "spirituality". The article also describes the communicative scenarios in which these linguistic units are employed and delineates the peculiarities of their translation.

The article employs various research methods, including descriptive, semantic interpretation, comparative, and contrastive methods. The results of this analysis lead to the conclusion that in Turkish and Ukrainian there are phraseological units that exhibit congruence in their internal structure and expressive connotations. These are paraphrases associated with the assessment of human character traits or family and interpersonal relationships. Moreover, the analysis reveals shared and distinct semantic elements in both languages, notably in terms of proverbs that shape socio-cultural, educational, instructive, and training dimensions, while considering cognitive idiosyncrasies. Differences become apparent in proverbs and phraseological units with religious content, portraying the moral and spiritual attributes of individuals and the unique worldviews inherent to both cultures.

Key words: proverbs, phraseological unit, comparative analysis, communicative context, national and cultural aspects.

Вступ. Традиційно фразеологію розглядають як відносно молодшу науку, у якій є широке коло проблем, що вимагають дослідження й опису. Так, серед дискусійних питань цієї галузі лінгвістики найгострішим є визначення обсягу фразеології. Більшість дослідників (В. Архангельський, Р. Еккерт, О. Молотков, І. Пете, Б. Татар, В. Ужченко, М. Шанський та ін.) обстоюють думку, що не можна розглядати фразеологію в широкому й вузькому розумінні. Нам імponує думка, висловлена В. Ужченко та Д. Ужченко, що «більш адекватним буде поділ ФО за шкалою «центр/периферія» [1, с. 30]. Таким чином, центр становитимуть ідіоми, а периферію – тавтологічні сполуки, дієслівно-іменні перифрази, вирази із фразеологічно зв'язаним значенням тощо. За прислів'ями й приказками вчені пропонують закріпити термін «пареміологія», який відома фразеологиня О. Селіванова кваліфікує як «маргінальну галузь мовознавства на межі фразеології та фольклористики» [2, с. 448]. До паремій вона відносить не тільки прислів'я та приказки, а й загадки, примовки, прикмети, замовляння та скоромовки. У сучасних наукових дослідженнях термін «паремія» закріплено саме за прислів'ями та приказками. Паралельно із ним використовують термінологічні дублети «фразеологічна одиниця» (ФО), «фразеологізм», «стійкий вираз» та «фразеологічний вираз».

Паремії неоднорідні за своєю структурою, компонентним складом, ступенем метафоричності, але вони акумулюють у собі культурний код нації. Породжені певною комунікативною ситуацією, фразеологічні вирази здатні репрезентувати через століття реалії, які складають основу ментальності носія мови.

У зв'язку із бурхливим розвитком міжкультурних комунікацій дослідження в галузі фразеології набуває нового значення: носій іншої культури, що вивчає мову, або фахівець з перекладу, – усі потребують знань про умови використання паремій у тій чи іншій ситуації спілкування, про специфіку їх перекладу та концептуальні моделі метафор, на основі яких вони побудовані, про збіг цих моделей в обох мовах. Відповідно, порівняльний аспект вивчення прислів'їв та приказок набуває неабиякого значення.

Матеріали та методи. Паремії ґрунтовно досліджуються вітчизняними й зарубіжними науковцями.

Матеріалом для дослідження українського фразеологічного багатства є пареміологічні збірки В. Смирницького, М. Закревського, І. Франка, М. Номиса, М. Костомарова та ін., а в ХХ столітті – М. Пазяка.

Основи теоретичних знань про генезис української приповідки закладено ще О. Потебнею. Його ідеї знайшли своє втілення у працях науковців ХХ–ХХІ століть, зокрема Б. Ларіна, А. Івченка, Л. Скрипник, О. Юрченка, В. Ужченка, Д. Ужченка, В. Калашника, Л. Даніленко, С. Денисенко, О. Остапович та ін.

Питанню національно-культурної специфіки паремій присвячено роботи фінського дослідника Матті Куусі, засновника наукового часопису «Proverbium» (приказка). Значний внесок у дослідження явищ паре-

міології на матеріалі національних мов зроблено угорськими науковцями З. Каньо, А. Семеркені, В. Фойт, грецьким – Д. Лукатос, американським – А. Дандіс, латиською дослідницею – Е. Кокаре та ін.

Перші спроби впорядкувати фразеологічний масив у турецькій мові (писемні пам'ятки VIII століття) пов'язані з іменами збирачів фольклору Махмуда Кашгарського, Ахмеда бін Махмуда, Мауляна Шемседіна. Увага до цього фольклорного жанру не слабшає й зараз. Так, за останні 50 років було опубліковано близько 70 збірок турецьких прислів'їв. Найкращі й найвідоміші з них – це збірки О. А. Аксоє та М. Юртбаші, словник Е. Сарачбаші та І. Міннетоглу.

У сучасному турецькому мовознавстві становленню фразеології як окремої галузі сприяли наукові розвідки та лексикографічні праці С.К. Кнесбасва, Ш.У. Рахматуллаєва, О.А. Аксоє, Л.С. Узун, Д. Аксана та ін. Так, у передмові до «Словника прислів'їв» О.А. Аксоєм подано визначення поняттям «фразеологічний зворот», «прислів'я», «приказка». У турецькій лінгвістичній традиції прийнято відокремлювати фразеологізми із структурою словосполучення від паремій. Останні відносять до комунікативних фразеологічних одиниць (О. А. Аксоє).

Проблемі дослідження особливостей перекладу турецьких фразеологізмів присвячено наукові праці Н. Дем'яненко, А. Каленської, Е. Мініахметової, Ю. Оніщенко, І. Покровської, О. Чаєнкової та ін.

Мета дослідження – здійснити компаративний аналіз паремій у турецькій та українській мовах, пов'язаних із тематичною групою лексики «людина»; виявити спільні та відмінні риси в семантиці фразеологічних одиниць, розглянути проблеми їх перекладу українською мовою; описати деякі деталі турецької мовної картини світу на підставі аналізу лексичного фонду турецьких прислів'їв.

Результати. Мова і культура будь-якого етносу тісно й невід'ємно пов'язані. І, незважаючи на розвиток цивілізації, усталені народні вислови залишаються ціннісно-зорієнтованими, зберігають свою цілісність, сталість, іманентність, лише додаючи до знаних уже значень нові й сучасні, задля нашарування й акумулювання в них нового досвіду. Деякі зникають з ужитку через застарілість і втрату актуальності. «Паремії відображають світоглядні позиції народу, вироблені суспільною практикою, у результаті якої відбувався безконечний процес відмирання одних зразків та народження інших, шліфування, розширення чи звуження значень» [3, с. 54, 55].

Паремії – вагомий частка етнокультури, яка відбиває народно-психологічні й міфологічні уявлення та переживання. У прислів'ях відбито безліч ситуативних відображень, що утворюють цілісний мікротекст прихованого характеру, який і відповідає їх основному призначенню – висловлювати рекомендацію, повчати.

Основну роль одиниць пареміології в комунікативній ситуації визначено як «репрезентанта різних мовленнєвих жанрів» [2, с. 448], що характеризується відносною дискурсивною автономністю. Денотат тут

має компонент узагальненості, тому й ситуація, до якої фразеологічний вираз можна застосувати, повинна бути типовою. Саме це дозволяє використовувати прислів'я як засіб аргументованого впливу на співрозмовника. Відтак фразеологізм цього типу може містити рекомендації щодо способів розв'язання життєвих ситуації чи правил поведінки людини, розуміння законів суспільного життя. ФО виражають сильні емоції, глибокий зміст, відшліфований багатьма поколіннями, дбайливо збережений і переданий від батьків до дітей. Це і складає національну ментальність будь-якого народу.

Щодо української пареміології, то вона «розкриває лінгвокультурну специфіку мови, мовної свідомості й національну ментальність. Своїм мовним багатством і змістовим розмаїттям власне паремії охоплюють усі сторони людського життя, суспільні явища, громадські й родинні взаємини, світовідчуття й світорозуміння. Вони маніфестують широкий спектр узагальнення багатоговікового господарського досвіду, звичаєво-правові й виховні настанови, повчання тощо» [3, с. 62].

ФО народжується в мовленні, живе в ньому, тому й репрезентує своє, часто метафорично переосмислене, значення лише в конкретній ситуації. Наприклад: *lafla peynir gemisi yürümez* – уживається у випадку, коли хочемо підкреслити, що людина багато чого прагне, але нічого для цього не робить. Перекладений українською мовою стійкий вираз звучить так: *Під лежачий камінь вода не тече*. Український відповідник має подібне значення, але створений на основі іншої концептуальної метафори. Турецьке прислів'я прийшло з легенди про жадібного торговця сиром на ім'я Едірнелі Аксі Юсуф, який хотів перевезти свій товар зі Стамбулу до Ізміру, не заплативши капітанові судна за перевезення вантажу. Капітан наполягав на оплаті вперед, а торговець чекав аж до останнього, коли вже не було місця на кораблі. Ситуація, описана в турецькій легенді, дуже схожа на епізод із книги І. Льфа та Є. Петрова «12 стільців». Досвідчений аферист, Остап Бендер, намагається змусити монтера Мечникова віддати стільці, після чого, із великим ступенем ймовірності, планує втекти не заплативши. Однак його плани псує впертий монтер, який висуває свої умови: «гроші вперед, вранці – гроші, увечері – стільці або ввечері – гроші, а другого дня, вранці – стільці». Змістовно дотичними до описаного нарративу будуть українські паремії: *Де незгода, там часто шкода, Робиш добро не кайся, робиш зло, зла й сподівайся, Бійся не чорта, а лихого чоловіка, Козла бійся спереду, коня – ззаду, а лиху людину – з обох боків, Нікому не вір, то й ніхто не зрадить*.

Багато народних висловів пов'язані із стосунками між двома людьми, які перебувають у шлюбі. *Değirmen iki taştan, muhabbet iki baştan* – тут зроблено акцент на те, що сім'я не складається з однієї людини. У семантиці виразу присутня конотативна сема: вияв гармонії між двома закоханими серцями. Одного каменя, зазначено в турецькій ФО, для млина буде недостатньо, аби змолоти зерно в борошно – їх треба два. Проте тільки злагоджена робота обох каменів принесе позитивний результат. Якщо порівнювати його

з українською паремією, то тут доречним буде згадати такі вислови: *Де мир та лад, там і Божа благодать, Дружна сім'я не знає печалі*. Аналізовані ФО близькі за семантикою, але мають інший характер концептуальних метафор, на основі яких створені, тому зазначимо, що українські прислів'я тут є частковими еквівалентами до турецьких.

Тему кохання розкриває ще і такий вислів: *İki gönül bir olunca samanlık seyran olur*, що відповідатиме українським: *Хоч хліб із водою аби милий з тобою, Хоч у курені, аби до серця мені, Хоч борщ без сала, аби душа пристала*. Турецька пареміологічна одиниця говорить про те, що основну увагу в родинних стосунках направлено на узагальнено цілісний образ чоловіка та дружини, які завжди мають дивитися в один бік і підтримувати один одного в будь-якій ситуації. Українські відповідники: *Хоч хліб із водою аби милий з тобою, Хоч борщ без сала, аби душа пристала* мають у своєму компонентному складі національно-культурні маркери – борщ, сало. Отже, турецька та українські ФО подібні за семантикою, але через наявність у їх складі лексем-назв національних українських страв, по-перше, відносимо ці мовні одиниці до часткових еквівалентів, що збігаються за планом змісту, по-друге, не рекомендуємо використання їх при перекладі турецької паремії саме через наявність культурно маркованих компонентів, повністю відсутніх у національних традиціях Туреччини. У структурі українського виразу *Хоч у курені, аби до серця мені* теж наявний національно-культурний маркер – лексема *курінь*. Проте, якщо говорити про аналог в українській мові до турецької ФО, то серед представлених останній, проаналізований нами, буде найкращим через близькість мотиваційних моделей фразеологізмів у турецькій та українській мові. Порівняйте: *курінь* – легка будівля, тимчасове, ненадійне житло (укр.) та *стіг сіна (bir olunca samanlık)* – ще менш надійна споруда для постійного проживання (тур.).

Не меншу цікавість для дослідження національно-культурної специфіки фразеологічного фонду турецької та української мов викликають вислови, що вказують на виховання дівчини в родині. Наприклад, прислів'я *Ana kızına taht kurar kız banti, kocasında arar* чітко і влучно регламентує, що від гарної матері буде гарна дружина. Тобто, маючи намір одружитися з дівчиною, родина хлопця цікавиться, якою є її матір (характер, працьовитість, спосіб життя тощо). Згодом вирішує: чи варто давати згоду на весілля. Вочевидь, створюється своєрідний стереотипний образ «матидочка». В українській родинній культурі в соціальних відносинах домінували ознаки фемінінності, на відміну від культурних традицій Туреччини, де юнак бачив свою наречену тоді, коли вона наливала чай під час першого візиту до родини, і, відповідно, оцінити її розум, працьовитість та інші якості не міг. Ураховуючи це, регулювання виховного процесу, кодування генетичної культури йшло від матері до доньки, про що і свідчать відповідні українські паремії: *Який талант у матці, такий і дитяці, Коли дитину не научиш в пелюшках, не научиш в подушках, Коли хочеш з доні молодиці,*

держи в їжових рукавицях, Роби, дочко, так, не будеш ликом кожуха шити, Яка клепка, така й бочка, яка мати, така й дочка.

Ağaç yaş iken eğilir – дерево згинається, коли воно мокре. Ця паремія вживається, коли говорять про виховання дітей у цілому: поки дитина маленька, її потрібно вчити розуму, коли виросла – це вже немає сенсу. В українській мові є подібний еквівалент – чому Івась не навчився, того Іван не вивчить, проте він містить національно-культурний маркер – онім Іван (Івась). Інших аналогів для перекладу турецької паремії не знайдено.

Про марні, порожні мрії, яким неможливо здійснитися говорить прислів'я *Kabul olmayacak duaya amin denmez* – негідна молитва не називається «амінь». Відповідає українському прислів'ю: *Хотів чорт на місяць влізти та зірвався*.

Часто вживаними є ФО, що використовуються в ситуації, коли мова йде про соціальні взаємини, зокрема про виховання – останнє часто формується під впливом першого, бо нерівність існувала за будь-яких часів та правителів. І тільки праця та справедливість закріплювали національну та особистісну самосвідомість. *Yoksulluk ayıp değildir, tembellik ayıptır* – не соромно бути бідним, соромно бути ледачим або *Bakarsan bağ bakmazsan dağ olur* – якщо ти погано дбатимеш про власний виноградник, то він перетвориться на гору. Тільки старанний та працьовитий господар отримає винагороду за свою наполегливу працю, байдужий, відповідно, залишиться ні з чим. *Роботиці руки гори вернуть* – говорить українське прислів'я.

У гурті робити – як із гори бігти, Гуртом добре й батька бити, Гуртом і чорта поборем, Гуртом можна і море загатити – стверджують українці і суголосно відповідають їм турки: *Ayağı yorganına göre uzat. Bir elin nesi var iki elin sesi var* – прислів'я, що є достатньо поширеними у сучасній Туреччині, зорієнтоване на взаємодопомогу й важливість згуртованої праці.

Багато фразеологічних виразів утворюються шляхом метафоризації. Розуміння значення такої паремії цілком залежить від концептуальної метафори, яка лягла в основу мовної одиниці. Складність перекладу в цьому випадку полягає в тому, що у разі відсутності відповідної моделі у мові реципієнта, доведеться або використовувати описовий метод тлумачення змісту, або добирати близький варіант із мови, на яку перекладаємо. Відповідно, зміст висловлювання втрачає свою національно-культурну специфічність. Так, прислів'я *su testisi su yolunda kırılır* дослівно означає: *гличик руйнується у воді*. Воно вживається тоді, коли той, хто говорить, засуджує вибір поганого життєвого сценарію і відповідає пареміям: *Усяк сам свою долю кує; Кожен жучок своєю доріжкою тягне; Усяк сам собі долю кує; Усяка пташка своїм носиком живе*. Українська ФО *Вода камінь точе* точніше передала б дослівне значення турецького фразеологізму – руйнування гличика з глини у воді, однак семантика турецького та українського виразів зовсім різні. Проте й дібрані еквіваленти передають значення турецького стійкого виразу неповно, бо мають конотацію, пов'язану із усвідомленням того, що кожен сам обирає собі долю.

Схожу ситуацію спостерігаємо і під час тлумачення наступного прислів'я. Акцент у семантиці цієї мовної одиниці вбачаємо на поведінці людини, що потрапляє під вплив інших: *Ummadığın taş baş yarar* – несподіване каміння принесе Вам біль. *Слова ласкаві, а думки лукаві. Слова пристають, як горох до стінки. Слово може врятувати людину, слово може і вбити* – запевняють на теренах України.

Armutun iyisini ayılar yer – Ведмеді їдять найкращі груші. Суть вислову полягає у тому, що найкращі і найцінніші речі найчастіше потрапляють до рук тих, хто того не заслуговує. Численні українські ФО, зазначеної тематичної групи, несуть у собі додаткове значення: встановлена у майбутньому справедливість. *Хто на двох стільцях хоче сидіти – на землю впаде. Хто годен – не голоден, Хто під другим яму копає, сам у ню впаде. Хто мало не честує, той много не заслужить. Хто має на голові масло – на сонці не показується*.

Цікавим на наш погляд є фразеологічний вираз – *Çam sakızı çoban armağanı* – подарунок від пастуха у вигляді соснової резинки. Його значення пов'язано із знатністю людини робити один одного щасливими духовно, із відведенням на другий план матеріального значення подарунку. Найбільша цінність – увага один до одного, що є неоціненною незалежно від статусу та статків людини. *Справжній подарунок бере початок з душі, Від красних слів язик не відсохне, Від ласкавих слів утихає гнів* – транслон українська культура.

Не останнє місце займає й перцептивний аспект спілкування, оскільки правильна комунікація є основою будь-якої взаємодії. *Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır* – солодкі слова навіть змію з нори витягнуть – акцентують на Сході. *М'які слова і камінь крушать. Ласкаве слово лучче карбованця. Добрим словом мур проб'єш, а лихим і в двері не ввійдеш* – відповідають українці. Окрім того, подібний тип комунікування апелює до паремій-оцінок, що найчастіше описують характер людської поведінки (позитивної чи негативної) у формі зіставлення і протиставлення. Відтак, наступні одиниці пареміології характеризуватимуть індивідуальні моральні або комунікативні властивості особистості з негативного боку. *Vakitsiz öten horozun başını keserler* – Півню, що невчасно кукурікає, відрубують голову – *Ляпає язиком, як постолом! Не спіши язиком, квапся ділом. Гострий язик – дарування, довгий язик – покарання. Говорити не думаючи – це стріляти не цілячись. Хто багато говорить, той мало творить*.

Досить цікавим є турецьке прислів'я релігійного змісту – *Ölenle ölünmez* (не можна померти разом із мертвими). Мудрість цієї ФО акцентована на тому, що життя кожної живої істоти у той чи інший час підходить до свого завершення, і це – невід'ємний факт, тому й ставитися до нього потрібно природньо, оскільки від смерті немає чудодійних ліків. Отже, втрата людина не повинна супроводжуватися неабияким сумом, а навпаки – наповнюватися із середини спокоєм задля пам'яті й поваги до мертвого. Еквівалентів до цієї паремії в українській мові немає. Наявні українські фразеологічні вирази пов'язані в більшості випадків із розу-

мінням невідворотності смерті. Як-от: *Догоріла свічка до полички. Земля заспокоює людину, повертає її до коріння.*

Ne ekersen onu biçersin – широко вживаний стійкий вираз із глибокою філософією відображення матеріального й нематеріального світосприйняття особистістю світу. *Що посієш, те й пожнеш* (повний еквівалент), *За добрі вчинки отримаєш винагороду, за погані – покарання* – суголосно пророкують українці. *Rüzgar eken fırtına biçer* – *посієш вітер, пожнеш бурю* (повний еквівалент), *посіяв зло – не чекай на пощаду, Як гукнеться, так і відгукнеться. Сам заварив кашу, сам і розсмоктує, Який до бога, так і від бога, Яка постіль, такий і сон, Як сховаєш, так качати станеш, Що наллєш, те й вип’єш, Сама спекла, сама і їж.*

Дотичним до українських фразеологізмів за семантикою є вираз *Damlaya damlaya göl olur* *Крапля до краплі – вийде море* (повний еквівалент), що описує здатність людини бути бережливою, працьовитою, оскільки лише кропітка робота дає свої позитивні результати. В українській культурі прислів’я (загалом увесь пареміологічний фонд) про працелюбність займає чи не найбільшу ланку. Як приклад, *будеш трудитися – будеш кормитися, добре роби – добре й буде! Добра пряха на скінку напряде. Добре тому ковалеві, що на обидві руки кує! Як дбаєш, так і маєш.*

Висновки. Таким чином, у результаті порівняльного аналізу турецьких та українських паремій, які характеризують людину за якостями характеру, соціальними взаєминами, можемо констатувати деяку розбіжність

у національно-культурній специфіці прислів’їв в обох мовах, яка виражається у використанні моделей різних концептуальних метафор як способу творення ФО; наявність у структурі виразів національно маркованої лексики, зокрема пов’язаної із традиційними стравами, ремеслами тощо.

Переклад проаналізованих у розвідці прислів’їв з турецької мови на українську здійснювався або за допомогою фразеологізму (повний чи частковий еквівалент), або нефразеологічним способом (описовий переклад, історичний коментар). Найчастотнішим способом перекладу фразеологізмів є добір часткового еквіваленту. Останні не збігаються із стійким виразом у турецькій мові за структурою та чинниками концептосфери. Прислів’я, що не мають у мові реципієнта жодного еквівалента, зустрічаються нечасто. Зазвичай вони пов’язані із духовим життям нації та її релігійними віруваннями. Це й пояснює відсутність аналогів таких турецьких паремій в українській мові. Серед аналізованих фразеологізмів повні еквіваленти мали ті мовні одиниці, які за своєю семантикою близькі до світового пареміологічного фонду, зокрема давньогрецьких та давньоримських прислів’їв, приказок та крилатих висловів. Це прислів’я типу: *Rüzgar eken fırtına biçer* – *Посієш вітер, пожнеш бурю; Ne ekersen onu biçersin* – *Що посієш, те й пожнеш.*

Перспективою подальших розвідок може стати компаративний аналіз концептуальних метафоричних моделей, які лягли в основу турецьких та українських паремій рис характеру людини.

Література:

1. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови : навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 494 с.
2. Селіванова Олена. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
3. Колоїз Ж.В., Малюга Н.М., Шарманова Н.М. Українська пареміологія : навчальний посібник. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2014. 350 с.

Джерела ілюстративного матеріалу:

Прислів’я та приказки : Людина. Родинне життя. Риси характеру / Упорядник М.М. Пазяк. Київ : Наукова думка, 1990. 528 с.

References:

1. Uzhchenko V. D., Uzhchenko D. V. Frazеolohiia suchasnoi ukrainskoi movy : navchalnyi posibnyk [Phraseology of the Modern Ukrainian Language: Training Manual]. Kyiv : Znannya, 2007. 494 p. [in Ukrainian].
2. Selivanova Olena. Suchasna linhvistyka : terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: a terminological encyclopedia.]. Poltava : Dovkilya-K, 2006. 716 p.
3. Koloiz Zh. V., Maliuha N. M., Sharmanova N. M. Ukrainska paremiolohiia : navchalnyi posibnyk. [Ukrainian paremiology. Training manual]. Kryvyi Rih: KPI SHEI “Kryvyi Rih National University”, 2014. 350 p.

Illustrative materials:

Pryslivia ta prykazky : Liudyna. Rodynne zhyttia. Rysy kharakteru / Uporiadnyk M.M. Paziak [Proverbs and sayings : Man. Family life. Character traits / compiled by M.M. Paziak]. Kyiv : Naukova Dumka, 1990. 528 p.